

Befolkningsundersøkelse om funksjonshemmedes menneskerettigheter

Notat utarbeidet av Uloba – Independent Living Norge basert på spørreundersøkelse gjennomført av Norstat.

Bakgrunn

Stortinget ratifiserte i 2013 FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (heretter omtalt som FN-konvensjonen eller CRPD). Konvensjonen har «som formål å fremme, verne om og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter»ⁱⁱⁱ.

Både FN-komiteen med ansvar for konvensjonenⁱⁱⁱ, FNs spesialrapportør for funksjonshemmedes rettigheter^{iv}, Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)^v og Den norske CRPD-koalisjonen^{vi} påpeker imidlertid i rapporter at norske lover og norske myndigheter sin lovanvendelse på regulær basis bryter funksjonshemmedes menneskerettigheter.

FN^{vii} og Funksjonshemmedes organisasjoner er imidlertid samstemte om at Stortinget må skrive FN-konvensjonen inn i Menneskerettighetsloven (inkorporere) for at den skal kunne bli et effektivt juridisk verktøy. De 125 organisasjonene som utgjør den norske CRPD-koalisjonen forklarer hvorfor dette er nødvendig:

«CRPD er ikke inkorporert i norsk lov. Ved tolkningskonflikt mellom norsk lov og konvensjonen, vil norsk lov gå foran så lenge konvensjonen ikke er implementert i menneskerettsloven.^{viii}»

9. mars skal Stortinget ta stilling til et [Representantforslag om å inkorporere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne \(CRPD\) i menneskerettsloven fra SV \(lenke\)](#).

De syv forslagsstillerne fra SV viser til at funksjonshemmedes organisasjoner er av den oppfatning at det er urimelig at FN-konvensjonen ikke er inkorporert i menneskerettighetsloven. De skriver:

«En av forutsetningene for at Norge skal oppfylle menneskerettighetenes krav om å sikre likestilling for mennesker med funksjonsnedsettelse, er at målgruppen har samme rettsposisjon som andre og likestilles på alle områder. [...] For å oppnå samme rettsstilling og med nødvendige klageordninger som andre grupper har, er

det nødvendig at Norge inkorporerer CRPD i menneskerettsloven og ratifiserer tilleggsprotokollen.»

Forslagsstillerne, FN og Funksjonshemmedes organisasjoner argumenterer altså for at Stortinget skal inkorporere FN-konvensjonen i menneskerettighetsloven. Et av målene er at inkorporeringen skal sikre at norske domstoler må gi FN-konvensjonen forrang dersom det oppstår en tolkningskonflikt mellom konvensjonen og norsk lovverk i en rettsak.

Støtter befolkningen dette målet?

På oppdrag fra Uloba – Independent Living Norge har Norstat bedt 1000 personer over 17 år ta stilling til to påstander. Respondentene har valgt svaralternativer på en skala fra 1 til 5 der 1 er helt enig og 5 er helt uenig.

Bred støtte til politikk for å styrke funksjonshemmedes rettsposisjon

Tabell 1

«Se for deg at en norsk domstol konkluderer i en rettsak med at en kommune har fattet et vedtak som bryter med en funksjonshemmet innbygger sine menneskerettigheter. I hvilken grad mener du at det bør være tilstrekkelig for at kommunen blir dømt?»

Svar	Andel
1 Helt enig	51 %
2 Delvis enig	25 %
3 Verken enig eller uenig i påstanden	19 %
4 Delvis uenig	3 %
5 Helt uenig	2 %
Sum	100 %

Antall respondenter: 1000

Dette funnet kan tyde på at:

$\frac{3}{4}$ av befolkningen er enig (helt eller delvis) i at funksjonshemmedes menneskerettigheter skal kunne legges til grunn for en fellende dom mot en kommune som har fattet et diskriminerende vedtak. Over halvparten av befolkningen er helt enig.

Hva innebærer dette?

Kommunenes vedtak til funksjonshemmede er hjemlet i norsk lov. Skal en domstol kunne legge mer vekt på funksjonshemmedes menneskerettigheter enn loven kommunen viser til i vedtaket, så må Stortinget gi FN-konvensjonen forrang. Dette kan kun skje ved at Stortinget inkorporerer FN-konvensjonen i menneskerettighetsloven.

Dermed tyder funnet på at $\frac{3}{4}$ av befolkningen støtter kravet om at Stortinget må inkorporere FN-konvensjonen i menneskerettighetsloven. Funnet tyder også på at $\frac{3}{4}$ av befolkningen mener at Stortinget skal vedta at Norges forpliktelser i FN-konvensjonen skal bli lagt mer vekt på enn norsk lov, kommunenes frihet til å tolke norsk lov og dermed også det kommunale selvstyre.

Støtte til funksjonshemmedes menneskerettigheter blant ulike velgergrupper

Respondentene i befolkningsundersøkelsen har svart på spørsmålet «Hvilket politisk parti ville du stemt på dersom det var stortingsvalg i morgen?»

Vi har i første rekke sett nærmere på hva respondentene som vil stemme henholdsvis SV, Ap, Sp, Høyre og Frp mener. Det er færre enn 50 respondenter som oppgir at de ville stemt på hver av de andre partiene.

Tabell A.2

«Se for deg at en norsk domstol konkluderer i en rettsak med at en kommune har fattet et vedtak som bryter med en funksjonshemmet innbygger sine menneskerettigheter. I hvilken grad mener du at det bør være tilstrekkelig for at kommunen blir dømt?»

Respondenter som er enig (helt enig eller delvis enig) i påstanden fordelt på partipreferanse:

Partipreferanse	Andel enig	Antall enig	Totalt antall
SV	73 %	53	72
Ap	74 %	130	175
Sp	84 %	148	176
Høyre	67 %	117	175
FrP	90 %	59	66
KrF	96 %	19	20

Tallene kan tyde på at respondentene, uavhengig av hvilket parti de sympatiserer med, i stor grad støtter kravet om å styrke funksjonshemmedes rettsstilling. Ser vi på respondentene som støtter SV, Ap, Sp, H eller Frp, så ser vi at:

- Frp-sympatisørene i størst grad støtter kravet, 90 prosent.
- De aller fleste SP-sympatisørene (84 prosent) støtter også kravet.
- Nesten 3 av 4 som oppgir at de vil stemme SV eller Ap støtter kravet.
- 2/3 av dem som oppgir at de vil stemme Høyre støtter kravet.

Av de 20 respondentene som oppgir at de vil stemme på KrF støtter 19 kravet om å styrke funksjonshemmedes rettsstilling.

Begrenset tillit til at Stortinget vil sikre funksjonshemmedes menneskerettslige vern

Tabell 2

«Hvis det ble dokumentert at det offentlige daglig diskriminerer funksjonshemmede i Norge, tror jeg Stortinget ville tatt grep for å sikre funksjonshemmedes menneskerettigheter.»

Svar	Andel
1 Helt enig	22 %
2 Delvis enig	22 %
3 Verken enig eller uenig i påstanden	34 %
4 Delvis uenig	16 %
5 Helt uenig	7 %
Sum	100 %

Antall respondenter: 1000

Som nevnt innledningsvis har både FN, LDO og det sivile samfunn i Norge beskrevet hvordan norske myndigheter på regulære basis bryter funksjonshemmedes menneskerettigheter.

Funnet presentert over tyder imidlertid på at kun 44 % av befolkningen har tillit til at Stortinget vil ta grep for å sikre funksjonshemmedes rettslige vern mot menneskerettighetsbrudd.

Til sammenligning oppgir befolkningen i Norge at tilliten til Stortinget er (i gjennomsnitt) 6,7 på en skala fra 0 (ingen tillit) til 10 (full tillit).^{ix}

Det er verdt å merke seg at hele 36 prosent av respondentene svarer 3 – Verken enig eller uenig. I denne gruppen kan det inngå respondenter som opplever at de ikke har forutsetninger til å ta stilling til påstanden.

Det er også et betydelig sprik mellom andelen respondenter i Norstat-undersøkelsen som mener at Stortinget må sikre funksjonshemmede rettslig vern mot menneskerettighetsbrudd (76 prosent), og andelen som har tillit til at Stortinget vil følge opp (44 %).

Årsaken til at kun 44 prosent av respondentene har tillit til at Stortinget følger opp kan være flere:

- Respondentene kan være av den oppfatning at Stortingspolitikere ikke prioriterer funksjonshemmetpolitikk-feltet høyt nok.
- Noen respondenter kan ha fått med seg at Stortinget i 2019 stemte ned et tilsvarende forslag om å inkorporere FN-konvensjonen i Menneskerettighetsloven, som det Stortinget skal ta stilling til 9. mars 2021^x.
- Noen respondenter kan ha fått med seg at stortingspolitikere tidligere ikke har prioritert å sette seg inn i hva en inkorporering av FN-konvensjonen i Menneskerettighetsloven vil bety for funksjonshemmedes rettsstilling^{xi}.

Tillit til at Stortinget følger opp blant ulike velgergrupper

Tabell B.2

«Hvis det ble dokumentert at det offentlige daglig diskriminerer funksjonshemmede i Norge, tror jeg Stortinget ville tatt grep for å sikre funksjonshemmedes menneskerettigheter.»

Respondenter som er enig (helt enig eller delvis enig) i påstanden fordelt på partipreferanse.

Partipreferanse	Andel enig	Antall enig	Totalt antall
SV	48 %	35	72
Ap	50 %	88	175
Sp	47 %	83	176
Høyre	36 %	63	175
FrP	52 %	34	66

Rundt halvparten av respondentene som oppgir at de vil stemme SV, Ap, Sp eller Frp har tillit til at Stortinget vil ta grep for å sikre funksjonshemmedes rettslige vern

mot menneskerettighetsbrudd. Vel 1/3 av respondentene som vil stemme Høyre oppgir det samme.

Metode

I denne Norstat-undersøkelsen har 1000 respondenter blant svart på spørsmål om kjønn, alder, bosted, partipreferanse. Respondentgruppen er i all hovedsak representativ på alle disse variablene.

Kontakt

Dette notatet er skrevet av kommunikasjonsrådgiver Egil G. Skogseth i Uloba – Independent Living Norge. Ta kontakt hvis du har spørsmål.

E-post: esk@uloba.no

Direkte: + 47 32 88 24 56

Mobil: + 47 926 42 225

ⁱ S. 7 i FN (2006) [Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Norsk oversettelse fra 2008 \(lenke\)](#).

ⁱⁱ

ⁱⁱⁱ Committee on the Rights of Persons with Disabilities (2019) [Concluding observations on the initial report of Norway \(lenke\)](#)

^{iv} The Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities (2020) [Visit to Norway Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities \(lenke\)](#)

^v LDO (2018) [The Equality and Anti-Discrimination Ombud's input to the CRPD Committee's tenth pre-session \(lenke\)](#).

^{vi} 125 sivilsamfunnsorganisasjoner (2019) [Alternativ rapport til FN-komiteen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Rapport. \(lenke\)](#)

^{vii} Etter at Norge ble hørt av [FN-komiteen som overvåker Norges arbeid med å følge opp forpliktelsene i FN-konvensjonen CRPD første gang, sendte komiteen en rekke anbefalinger \(ekstern lenke\)](#):

«The Committee is concerned about: (a) The fact that the Convention has not been incorporated into national law and there is no comprehensive strategy or action plan for the implementation of the Convention. [...] The Committee recommends that the State party: (a) Incorporate the Convention into national law, revise its legislation in line with the Convention.»

^{viii} Sitat hentet fra side 8 i 125 sivilsamfunnsorganisasjoner (2019) [Alternativ rapport til FN-komiteen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Rapport. \(lenke\)](#) I rapporten blir det vist til en kjennelse i Høyesterett: «Høyesterett har anerkjent at konvensjonen får begrenset betydning når rekkevidden av vergemålslovens bestemmelse om rettslig handleevne skal fastlegges. Dette til tross for at bestemmelsen åpenbart bryter med CRPD.»

^{ix} Et representativt utvalg av den norske befolkningen over 15 år deltok i Den europeiske samfunnsundersøkelsen i 2014. SSB (2016) [Nordmenn på tillitstoppen i Europa \(lenke\)](#).

^x Stortinget (2019) [Møte tirsdag den 26. mars 2019 \(lenke\)](#).

^{xi} Mathisen, Georg (2019) [Politikere bekjente likestillingssvik. Artikkel. Handikapnytt.no \(lenke\)](#).